

Reprodukční mechanismy rostlin

Radim J. Vašut
2013

Outline

I. Paradox sexuálního rozmnožování
(„Paradox of sex“)

II. Apomixie

III. Taraxacum jako model pro studium
apomixie

Rozmnožování u rostlin

I. Sexuální rozmnožování

- alogamie
- autogamie

II. Klonální rozmnožování (= apomixie)

- vegetativní
- apomixie s.str.
- (přechodné)

„Paradox
of sex“:

"cost of males"

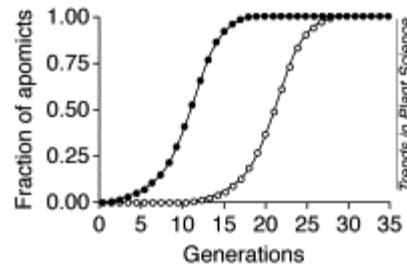
Albrecht Dürer, Adam a Eva
(Museo del Prado, Madrid)

"cost of males"

John Maynard Smith 1971

- DVOJNÁSOBNÁ CENA SEXU
- vytvoření druhého pohlaví (které se navíc vůbec nerozmnožuje)
- kompetice o zdroje (potravy)
- investice do „rande“
- investice do páření
- cost of meiosis (neefektivní přenos genů, „genome dilution“)
-

van Dijk, van Damme 2000

„Tangled Bank Hypothesis“

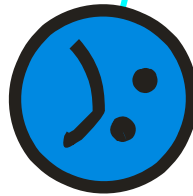
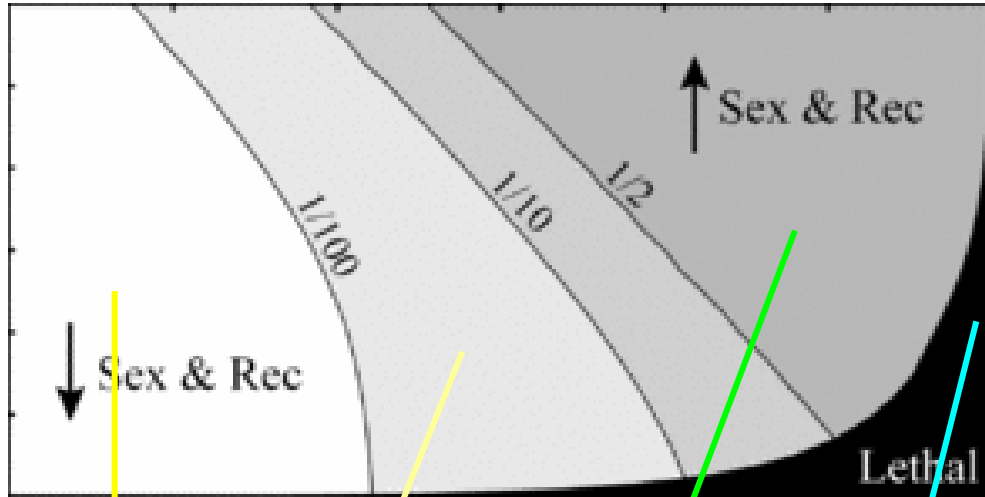
Michael Ghiselin, 1974

Indus river Delta

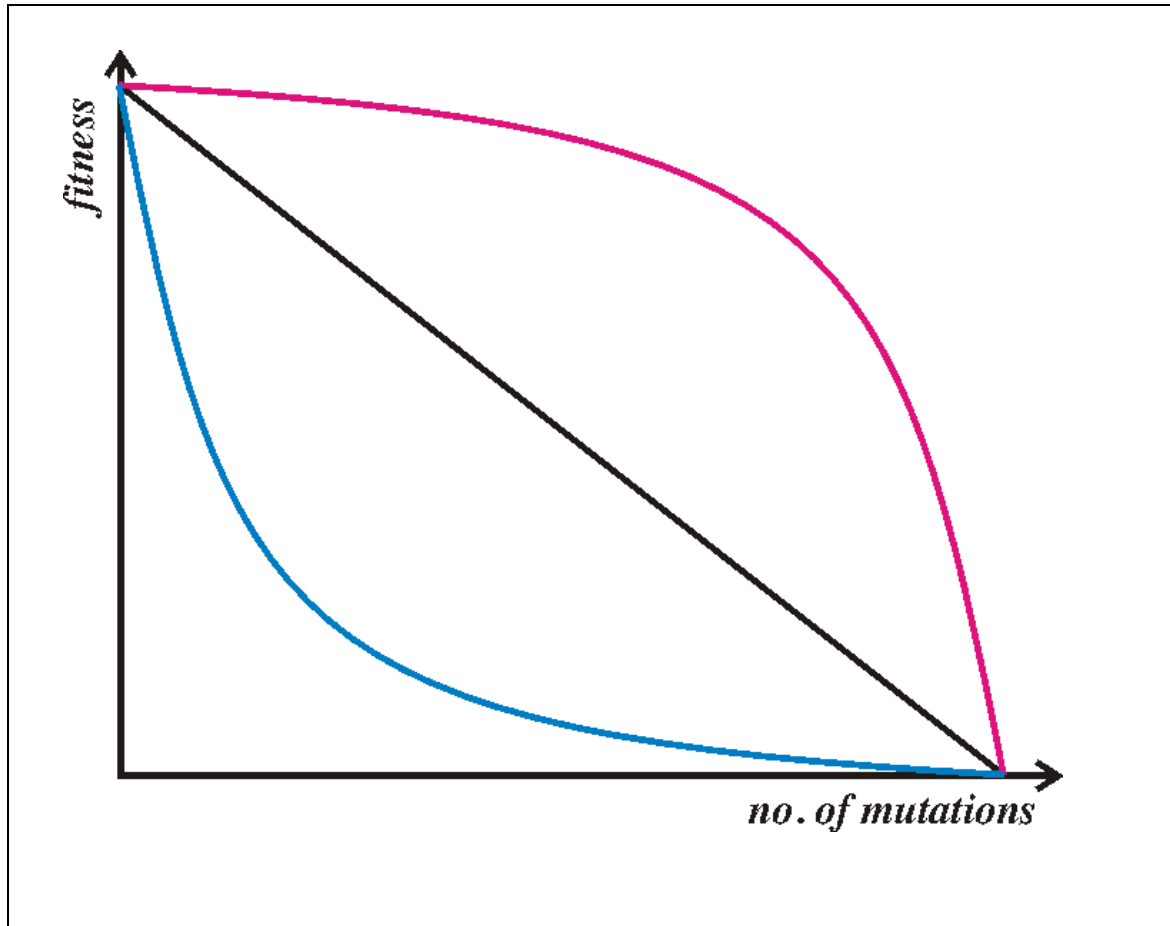
„Muller's ratchet “

Hermann Joseph Muller, 1964

„Kondrashov's Hatchet“

Leigh van Valen, 1973

„Red Queen Hypothesis“

Leigh van Valen, 1973

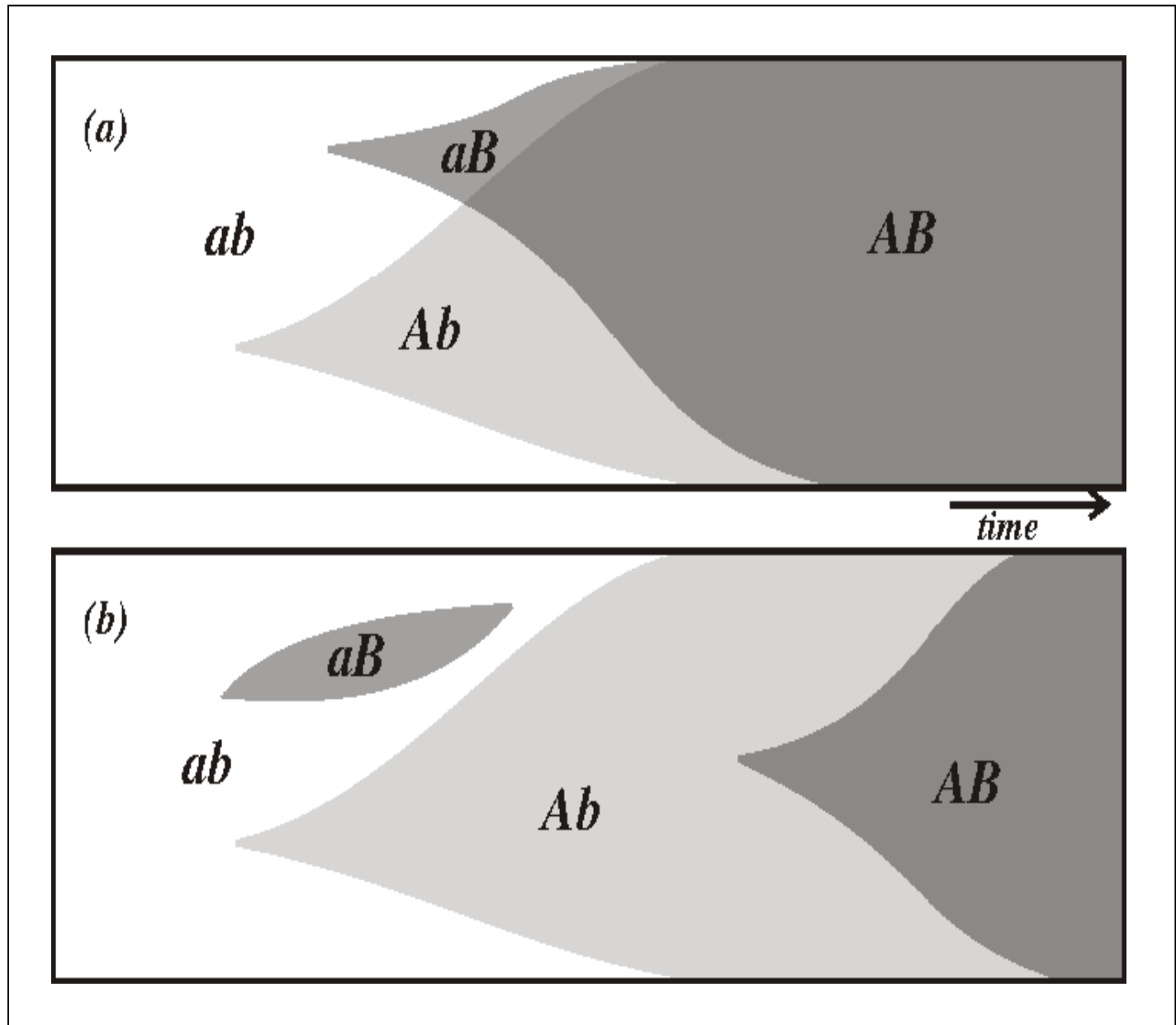
"It takes all the
running you can do,
to keep in the
same place."

constant 'arms race'

Lewis Carroll, Alice in Wonderland

„Red Queen Hypothesis“

Apomixie

Klonální rozmnožování pomocí semen

Neúplný sex: nedokončená megasporogeneze

Raunkiaer, 1903

Apomixie u Krytosemenných

Ve 140 rodech

- široce rozšířená
- přesto vzácná

Rosaceae

Poaceae

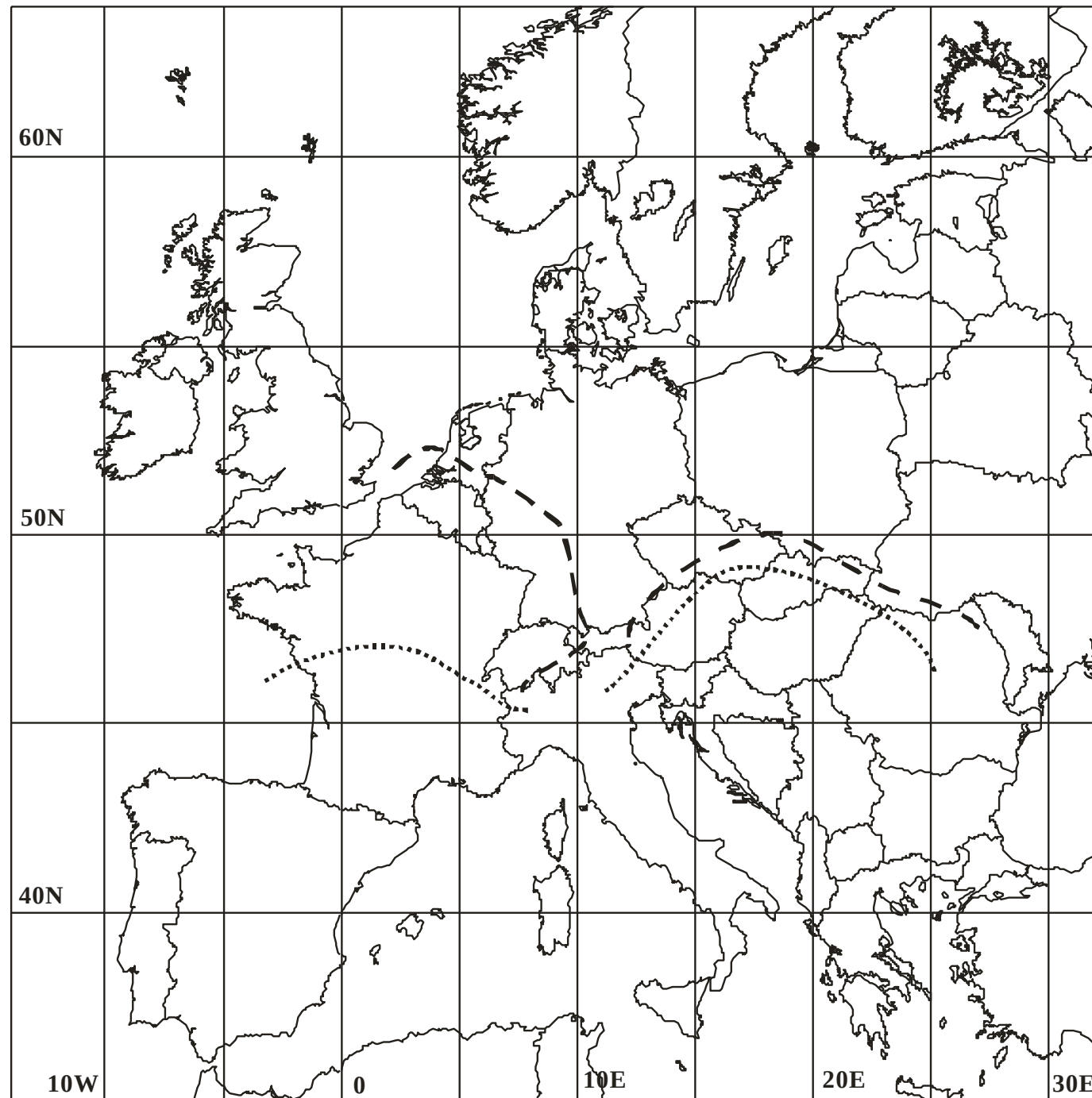
Asteraceae

Vázána na polyploidii

Geografická partenogeneze

Rozšíření sex-apo
pampelišek v EU

Hlavní typy apomixie

a) diplosporie

b) aposporie

c) (embryonie)

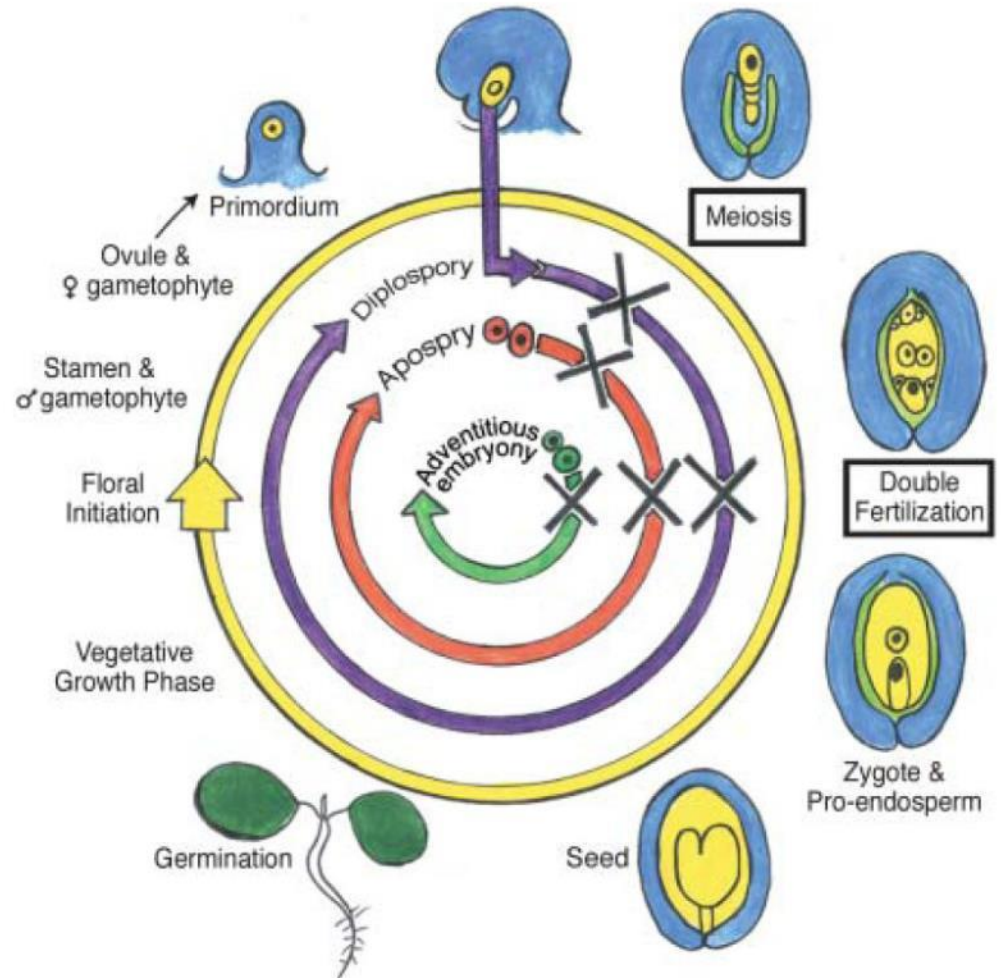

Figure 1. Initiation and Progression of Apomictic Mechanisms Relative to Events in the Sexual Life Cycle of Angiosperms.

Aposporie

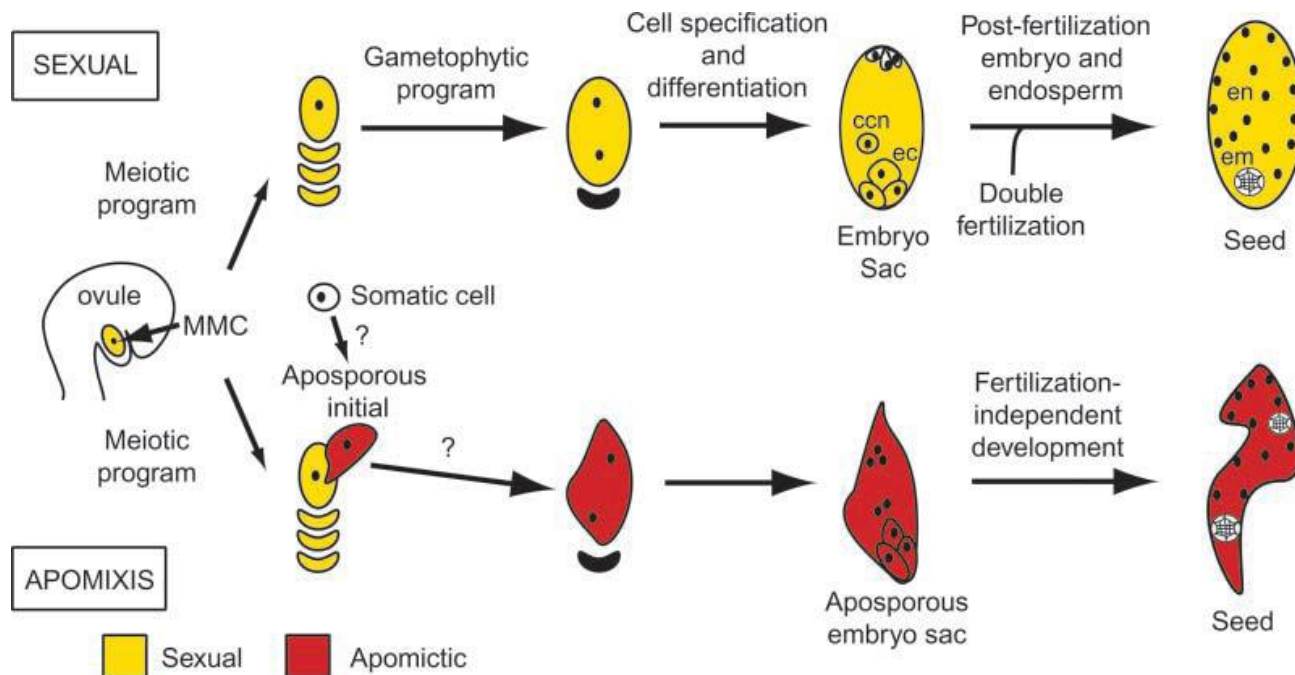
Meiotická diplosporie

Především *Rosaceae* a
Asteraceae

2 geny regulující apospori

- *Diplosporie (DIP)*
- *Partenogeneze (PAR)*

„Gametofyt tvořen z
vegetativních buněk
sporangia“
- analogicky některé
severoamerické kapradiny

Diplosporie

a) Mitotická diplosporie

Antennaria, Hieracium, Trisetum, Arabis

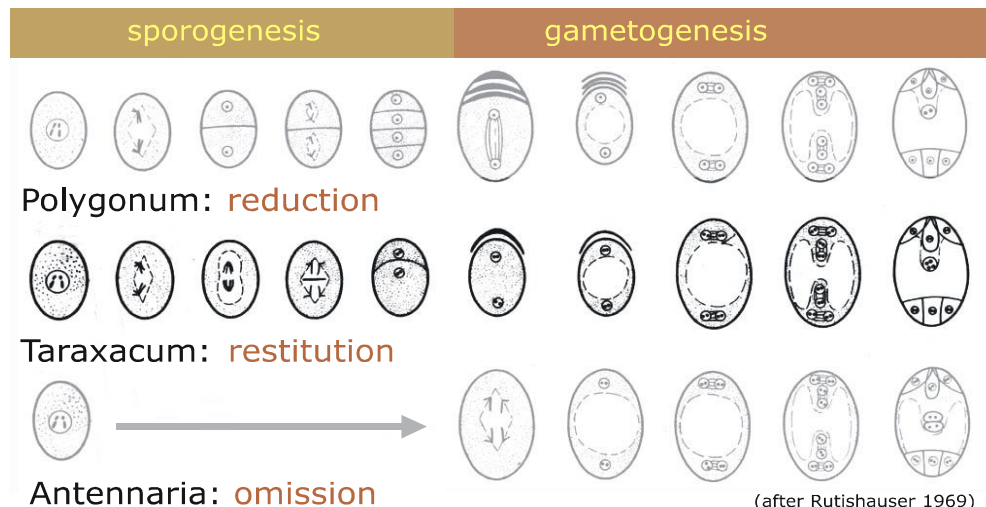
b) Meiotická diplosporie

Taraxacum, Chondrilla, Youngia

3 geny regulující apospori

- *Diplosporie (DIP)*
- *Partenogeneze (PAR)*
- ? (AUT??)

Typ nejbližší meióze

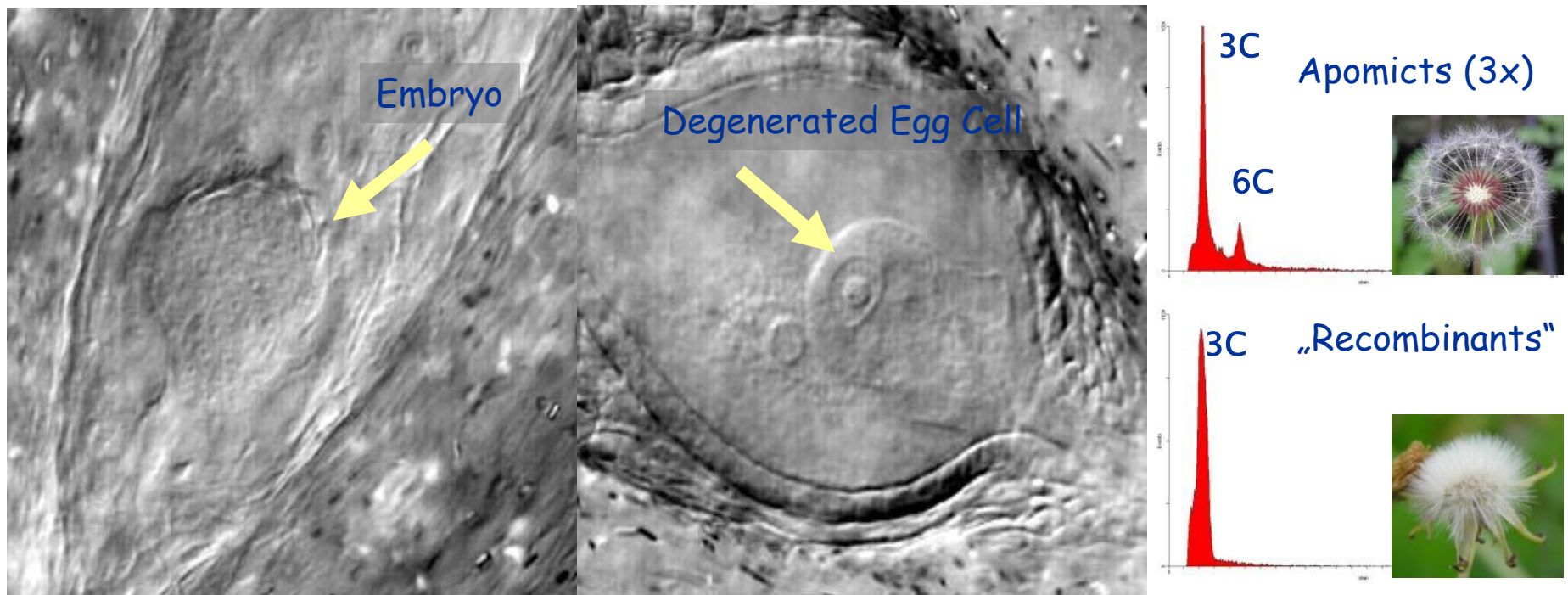
(after Rutishauser 1969)

Segregace apomixie (*Taraxacum*)

Diplosporická apomixie – příklad pampelišek

- Diplosporie **DIP** (microsatellites)
- Partenogeneze **PAR** (Nomarski DIC mic)
- Autonomní tvorba endospermu **END** (FCSC)

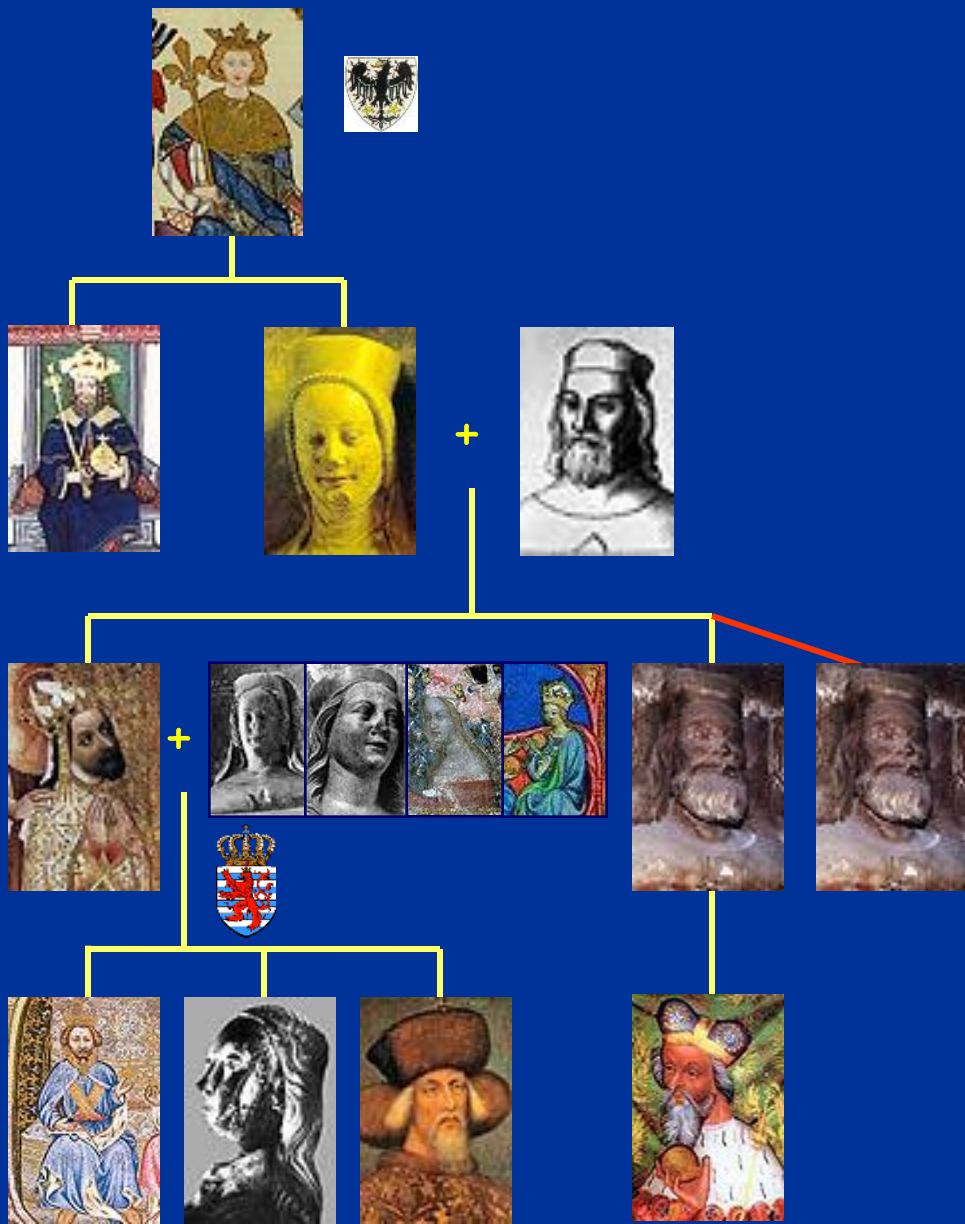
Geny nejsou ve vazbě, mohou vznikat rostliny, které dané rostliny nesoucí jen určité geny. V přírodě extrémně vzácné.

Genetické důsledky apomixie

- Genetický uniformní potomstvo
- Evolučně vývojová slepá větev

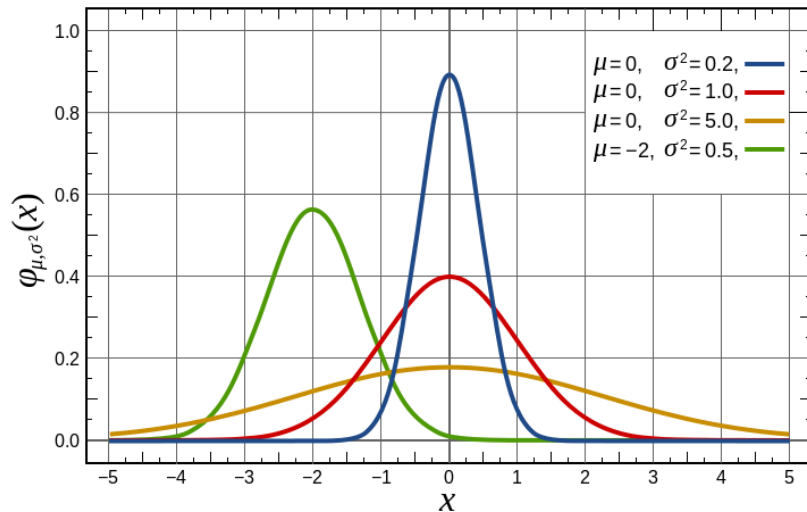
Rodokmen Lucemburků

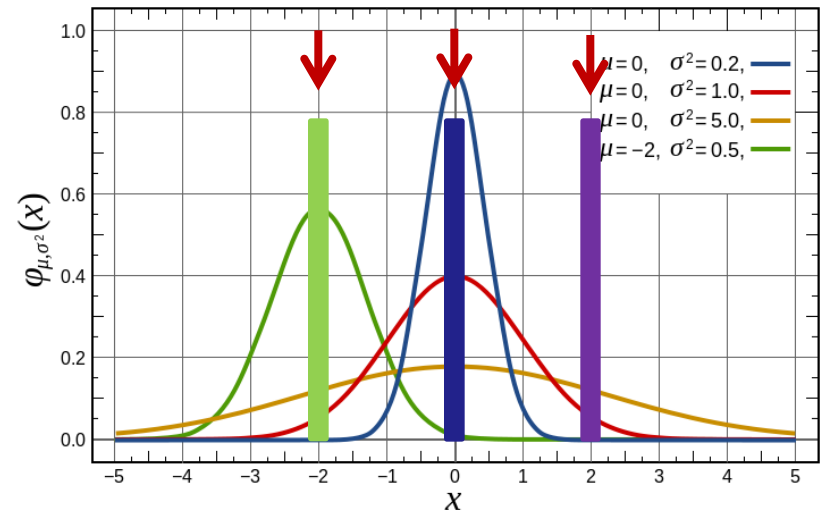
Eliška Přemyslovna Apomiktická

Variabilita apomiktů

Variabilita sexuálních druhů (genetická, morfologická, ...)

Variabilita sexuálních druhů (genetická, morfologická, ...)

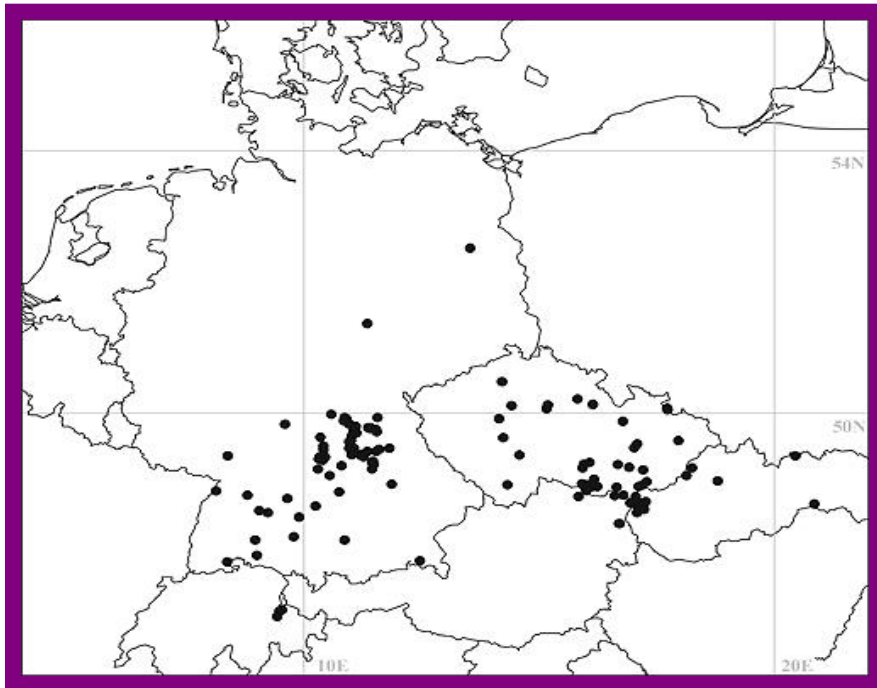

Důsledky pro taxonomii

- Reprodukční izolace
- Morfologická stálost
- Obvykle dobrý geografický areál

➡ *Dobrý biologický druh*

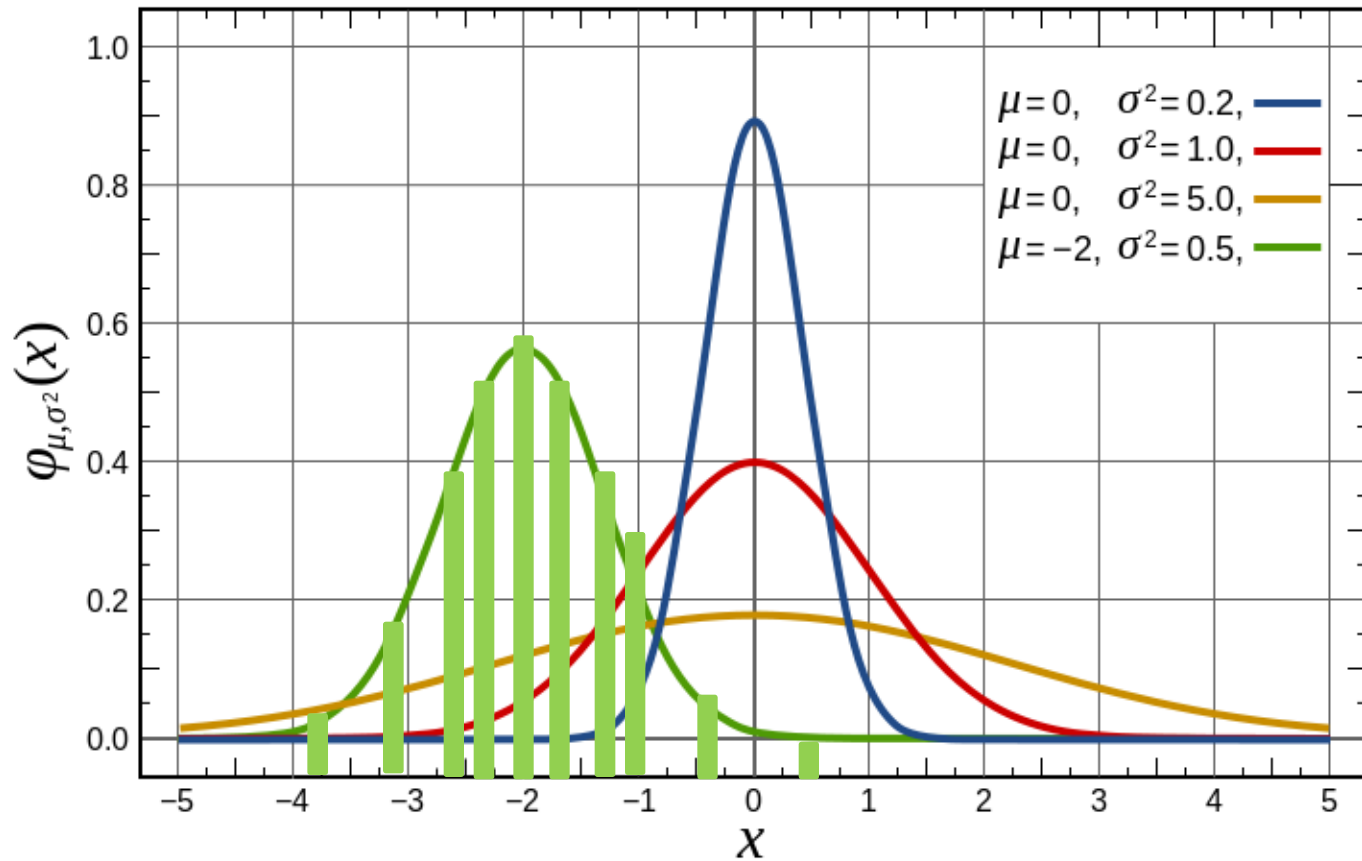
....ale....

Taraxacum prunicolor Schmid, Vašut et Oosterveld

-
- Apomiktické druhy jsou nepřehledné
 - Určit je mohou pouze specialisté
 - Jejich zavádění (alespoň v některých skupinách) není užitečné
 - „l'art pour l'art“ ?

Variabilita apomiktů

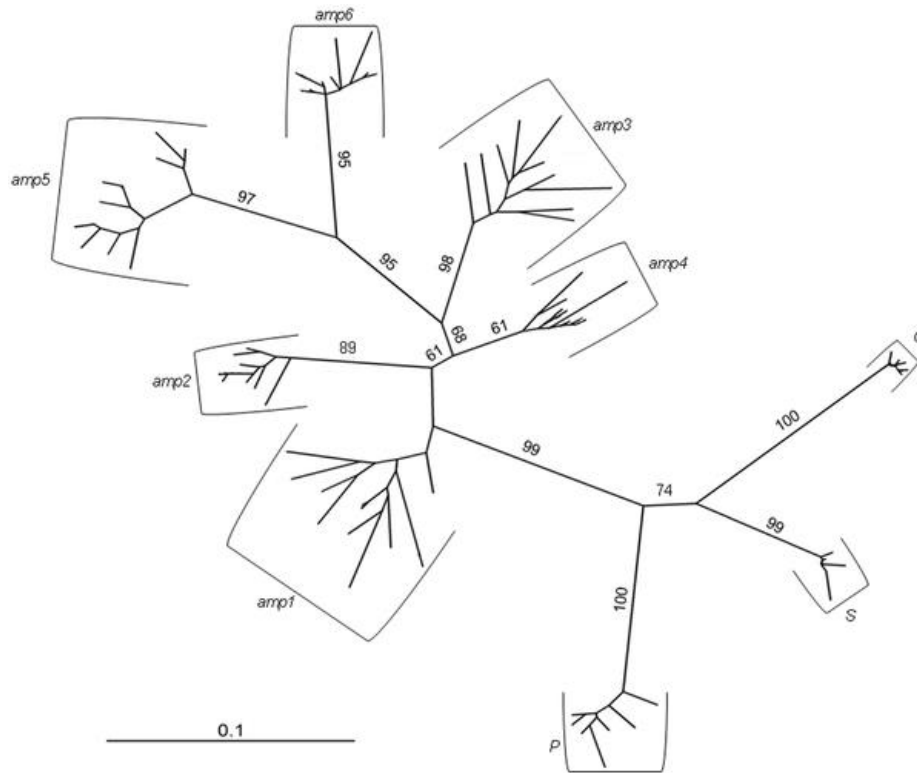

Variabilita populace apomiktů

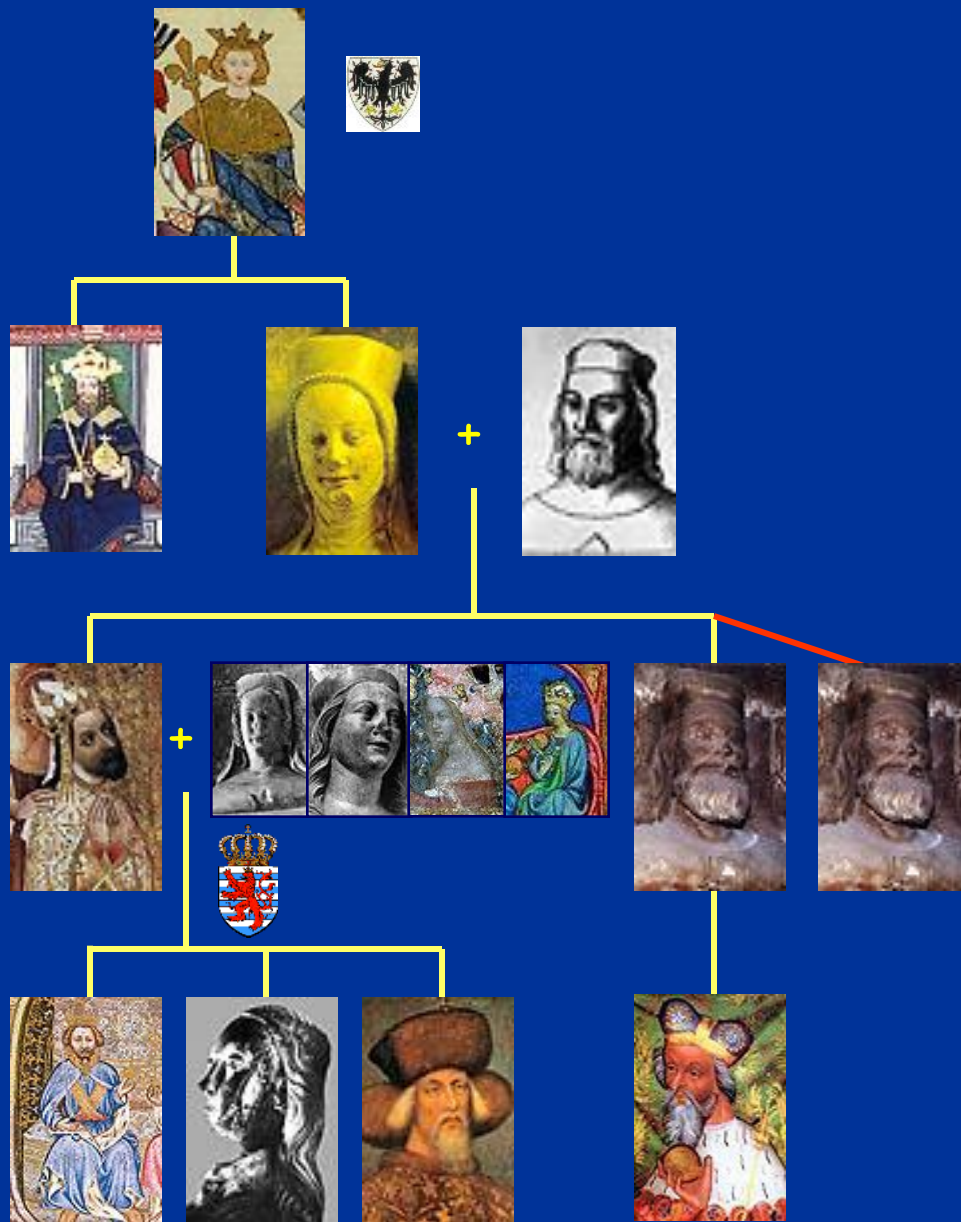
Variabilita apomiktů

Genetická variabilita apomiktů
(*Taraxacum amplum* z okruhu
T. officinale agg.)

Mikrodruhy geneticky diskrétní
Jsou tvořeny shlukem
podobných genotypů -
„genetických kamarádů“ (tzv.
„clone mates“)

Rodokmen Lucemburků

Eliška Přemyslovna Apomiktická

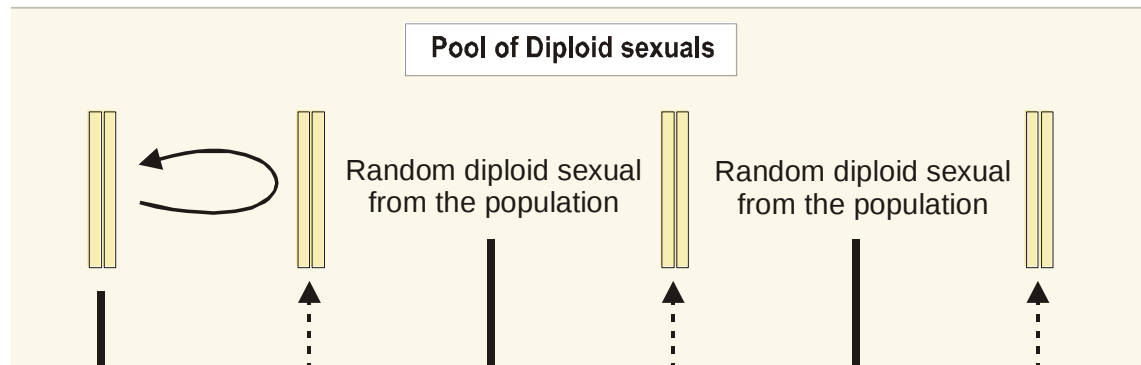
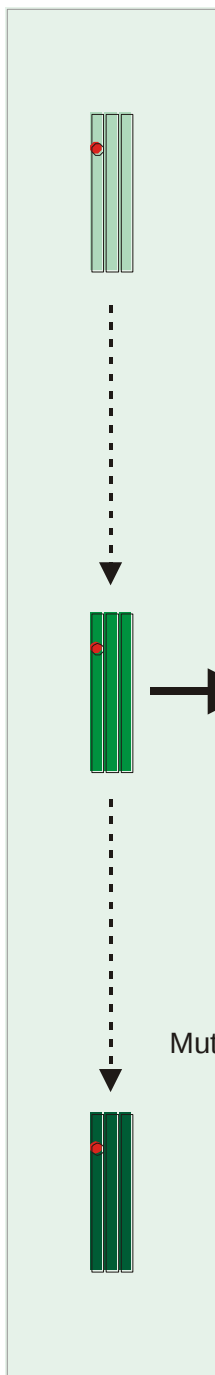

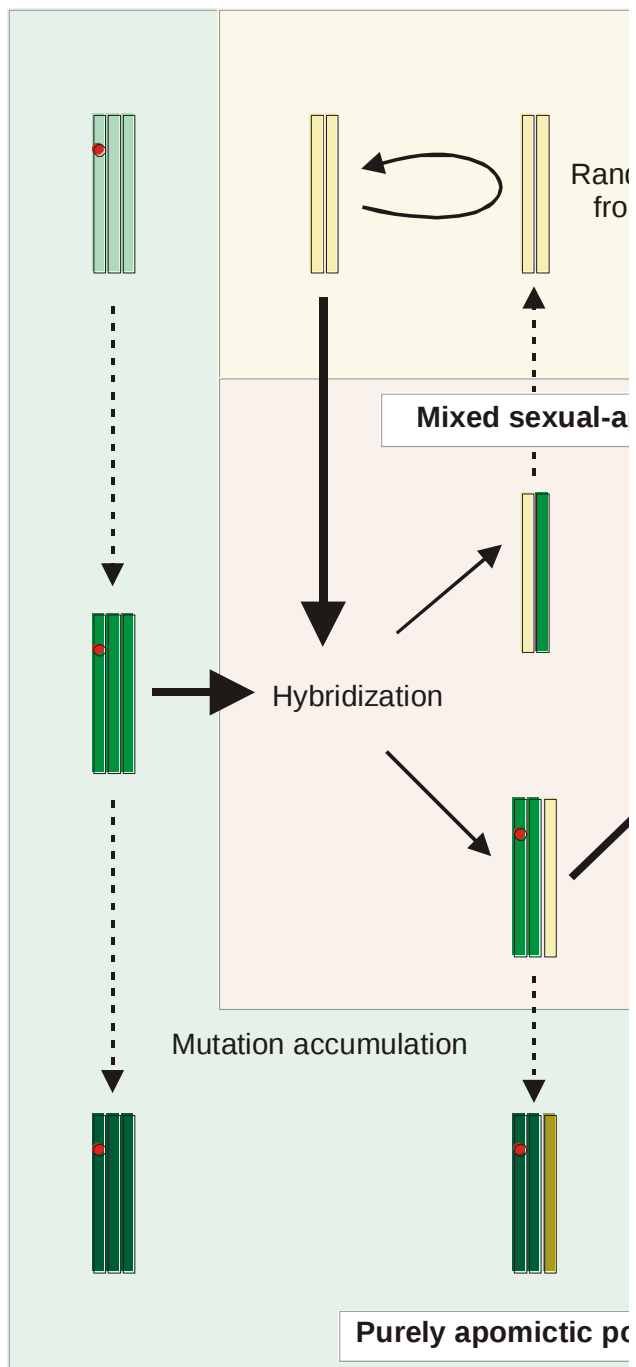
Genetické důsledky apomixie

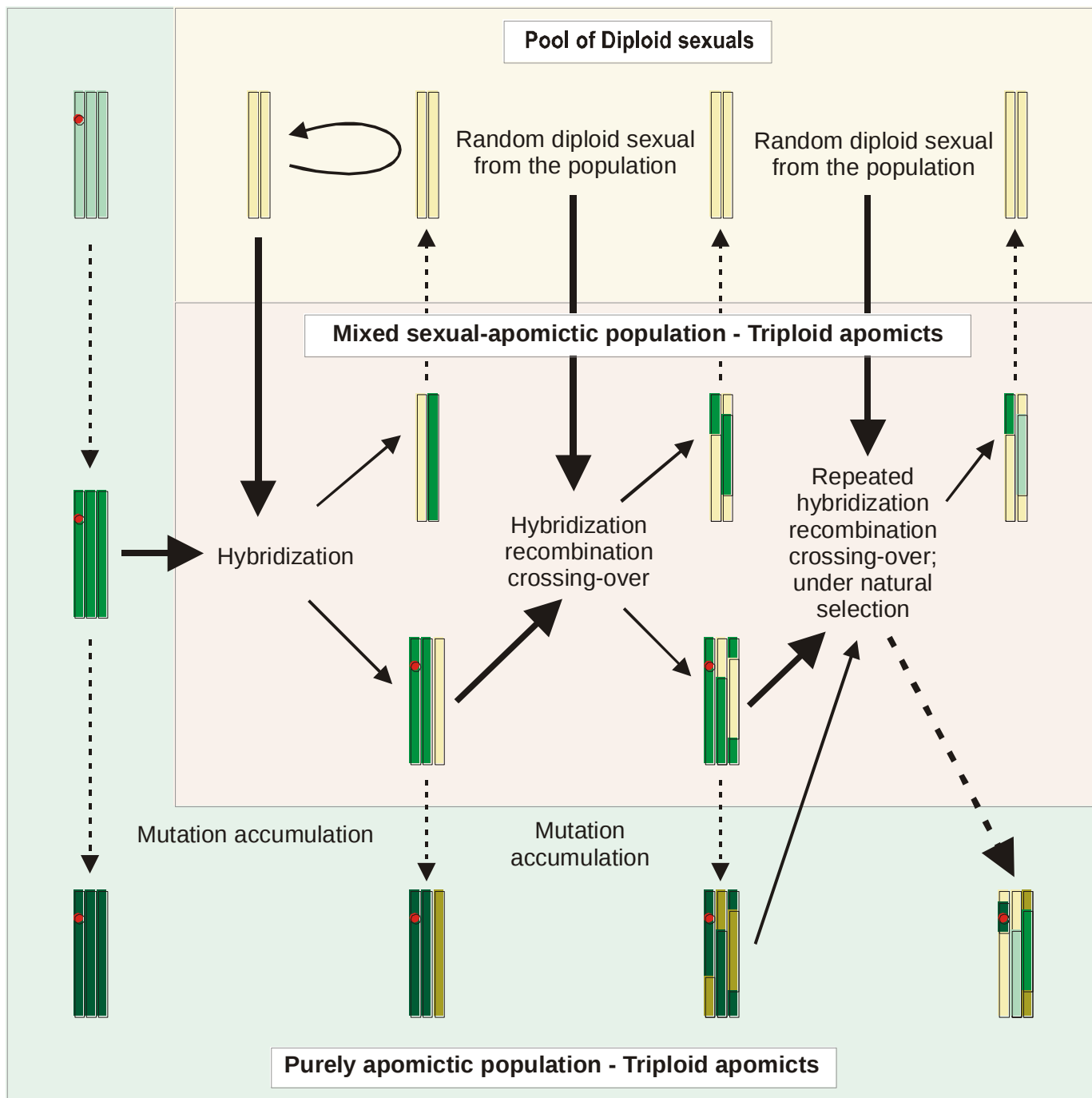
- Genetický uniformní potomstvo
- Evolučně vývojová slepá větev

• **SEX – APO cyklus (2x – 3x cyklus)**

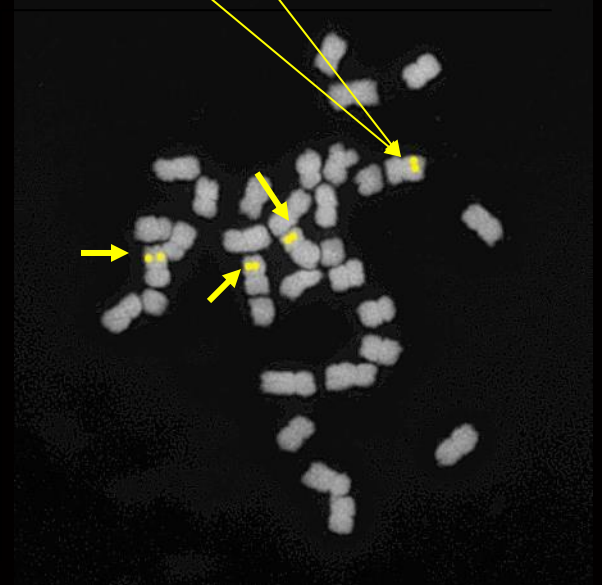
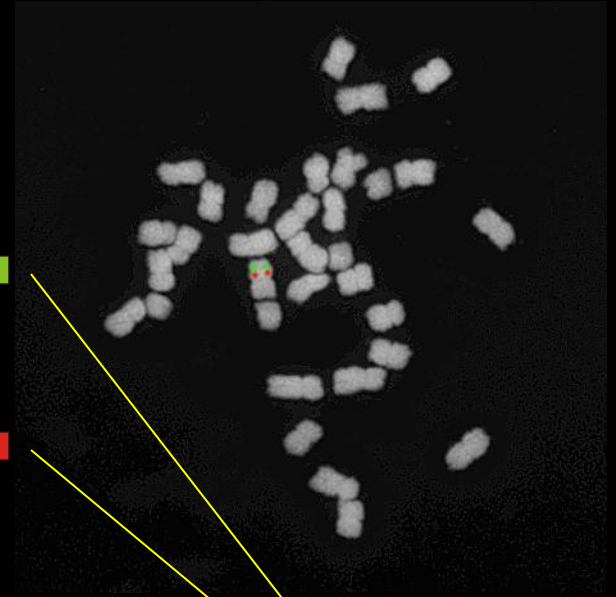
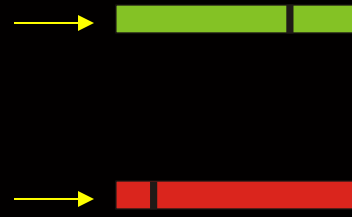
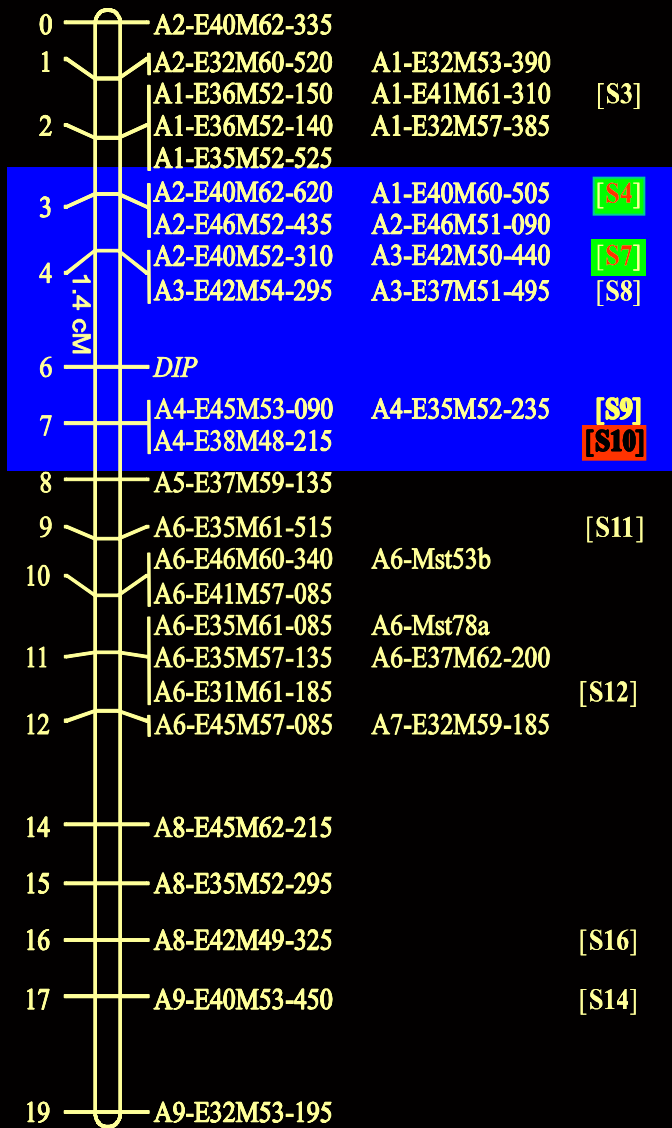
van Dijk 2003, Vašut, van Dijk et al. in prep.

A) Lokalizace *DIP* v genomu

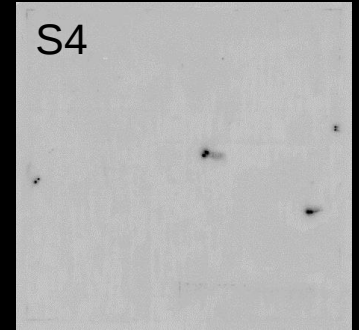
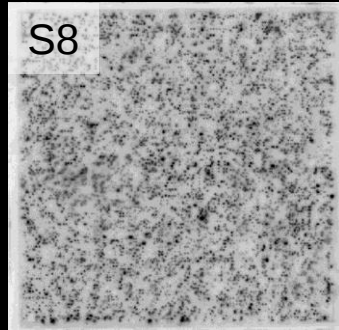
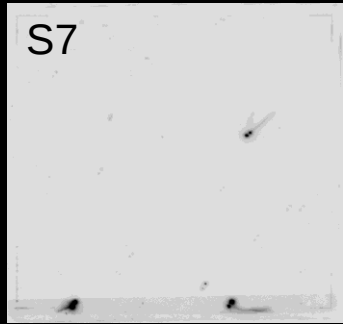

18.6 cM

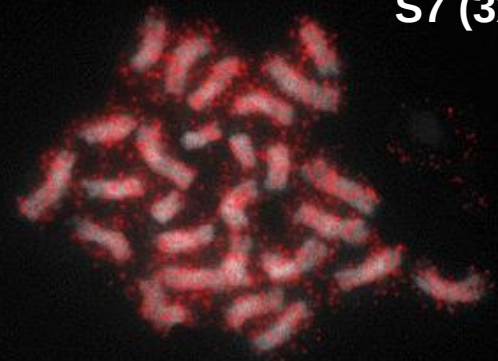
Vijverberg *et al.* TAG 2004

DIP BACs obsahují repetitivní sekvence

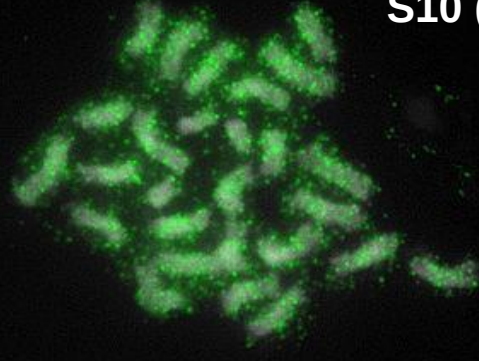
- BACs close to *DIP* are highly repetitive

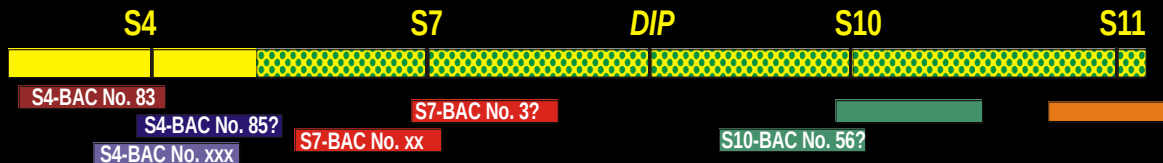
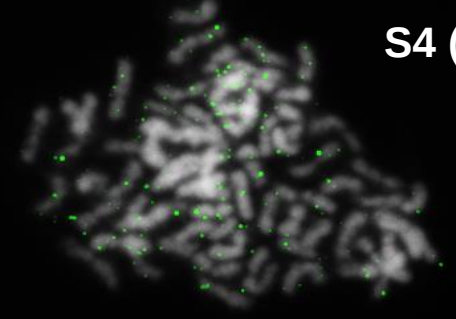
S7 (3x)

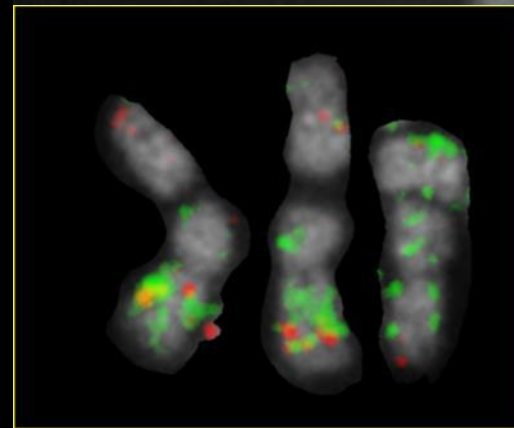
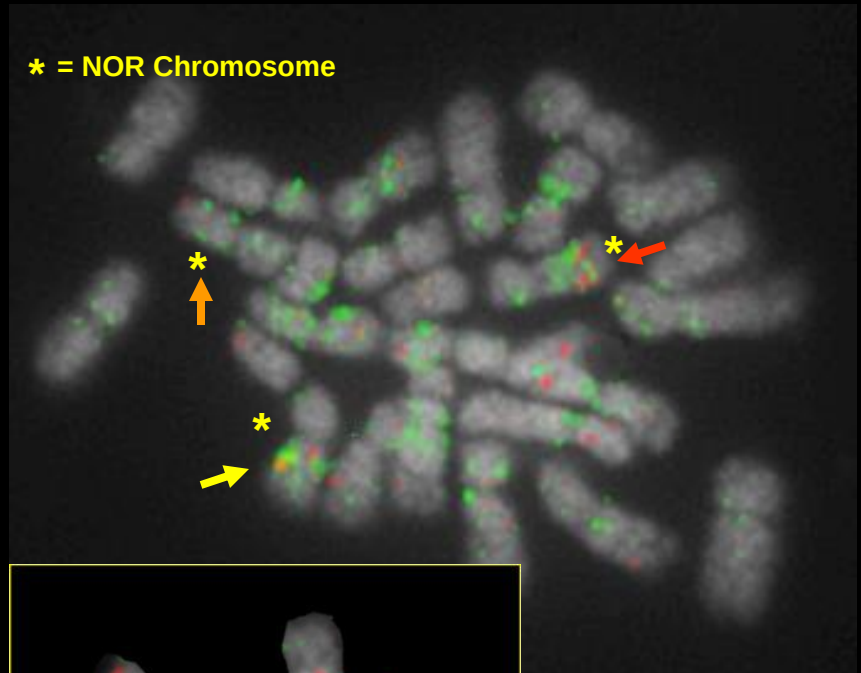
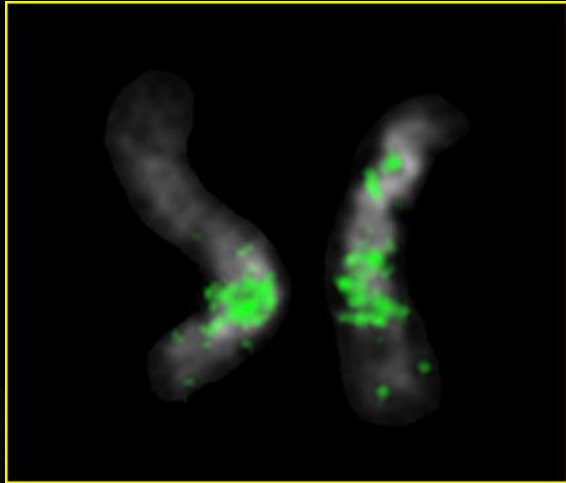
S10 (3x)

S4 (4x)

DIP BACs obsahují repetitivní sekvence,
kondenzovány do určitých segmentů

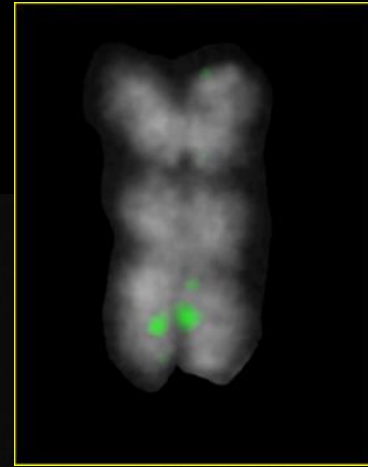
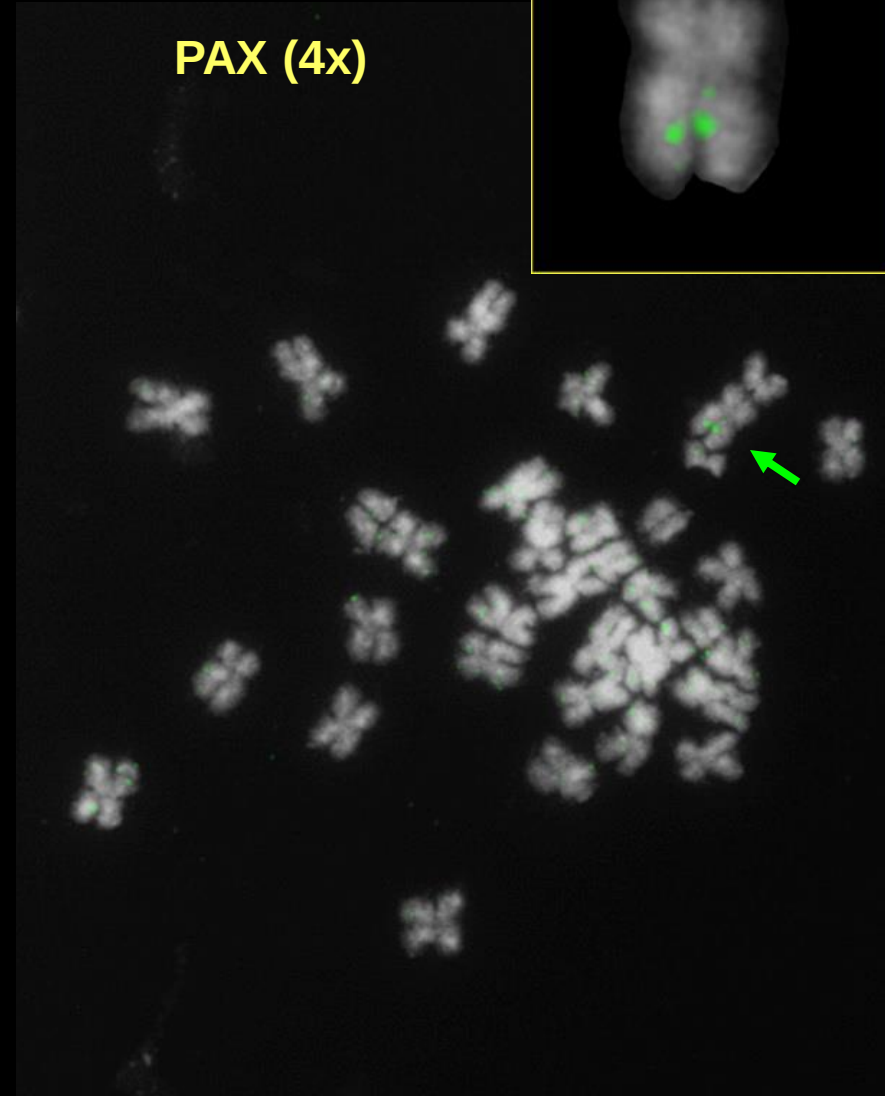

DIP je na NOR chromozómu

AS68 (3x)

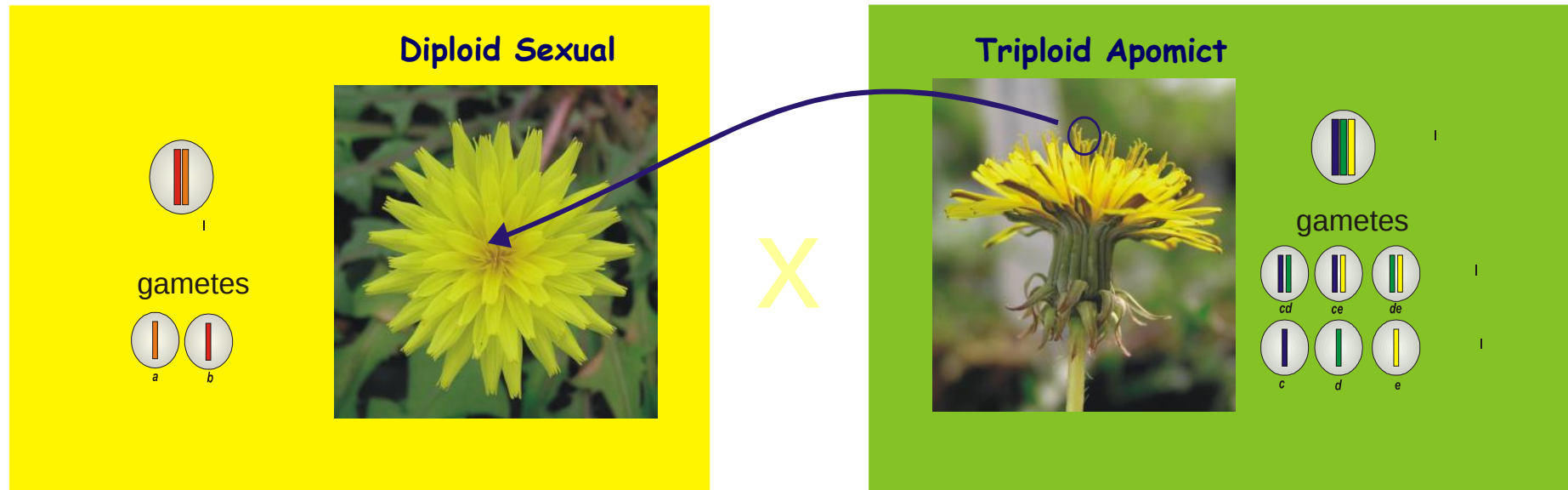

PAX (4x)

B) Segregace mikrosatelitů

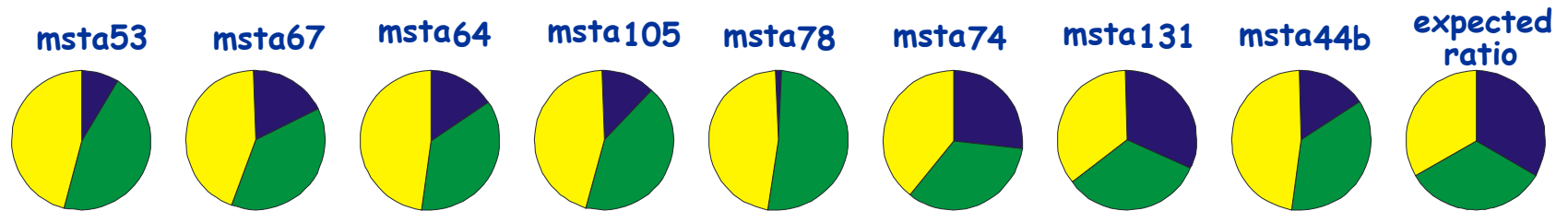
Microsatellites analysed in order to see how the chromosomes segregates in male meiosis

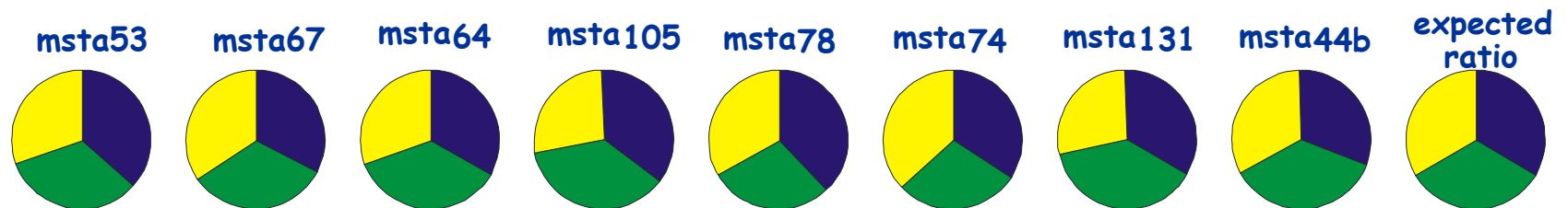
- Two SSR markers are linked to *DIP*, one to *PAR*
- *DIP* and *PAR* belong to different linkage groups
- Significant absence of alleles linked to *DIP* and *PAR* has been observed in haploid pollen grains

B) Segregace mikrosatelitů

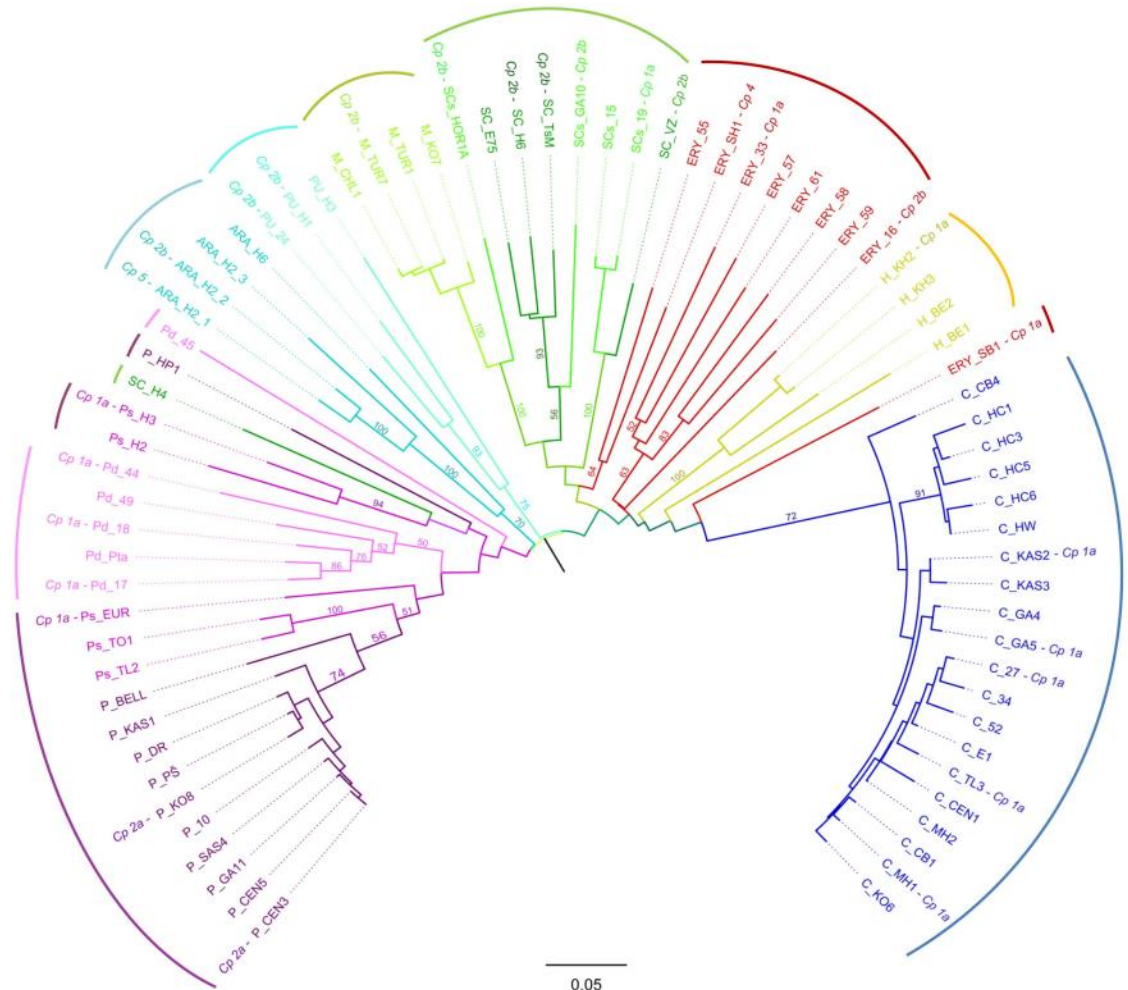
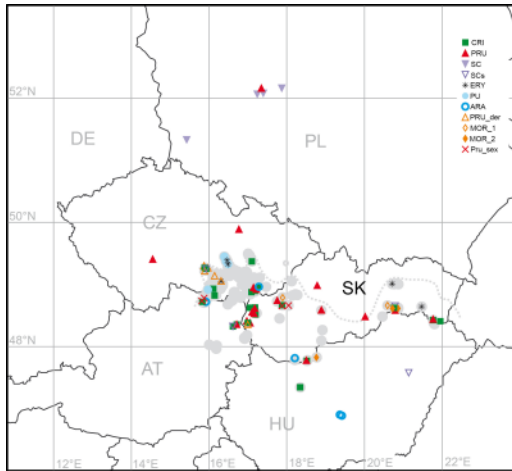
distribution of single alleles in haploid pollen grains of triploid apomict

distribution of single alleles in diploid pollen grains of triploid apomict

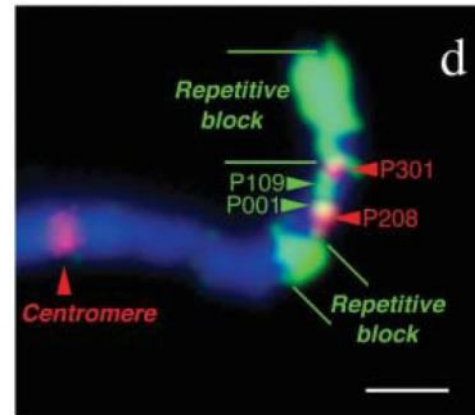
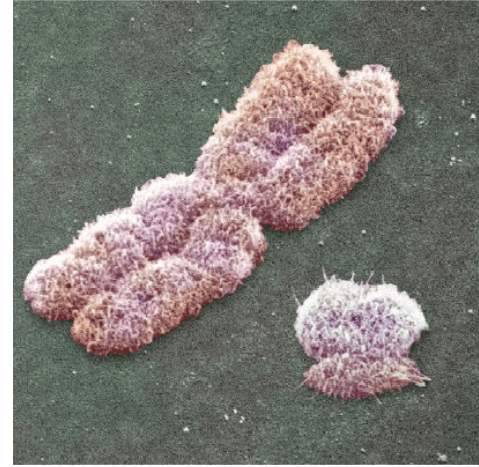

C) Detekce hybridizace v přirozených populacích

Paralela APO regionu s Y-chromozómem

- Determinace Sexu
- Rekombinační suprese
- Akumulace mutací
- Absence funkčních genů
- Delší fylogenetické stáří

Apomixie v rodu *Taraxacum*

Meiotická diplosporie

3 geny regulující apomixii

- *Diplosporie (DIP)*
- *Partenogeneze (PAR)*
- ?

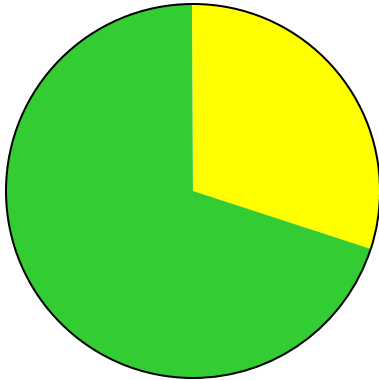
ca. 55 sekcí - většinou
apomikté

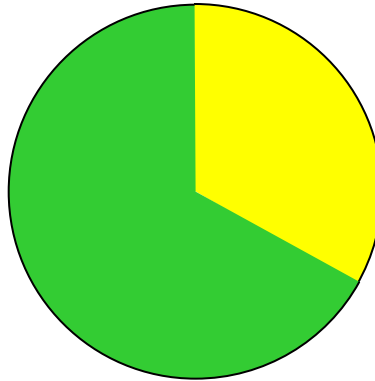
Segregace apomixie u pampelišek

3x

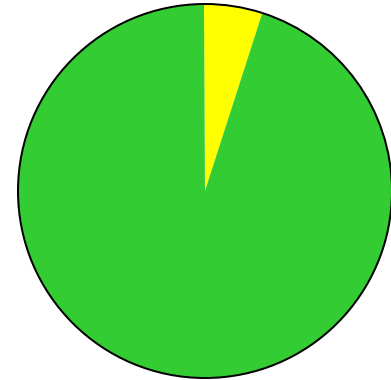
DIP (3x)

PAR (3x)

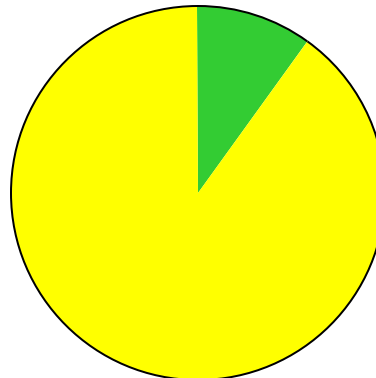
END (3x)

DIP (2x)

PAR (2x)

END (2x)

?

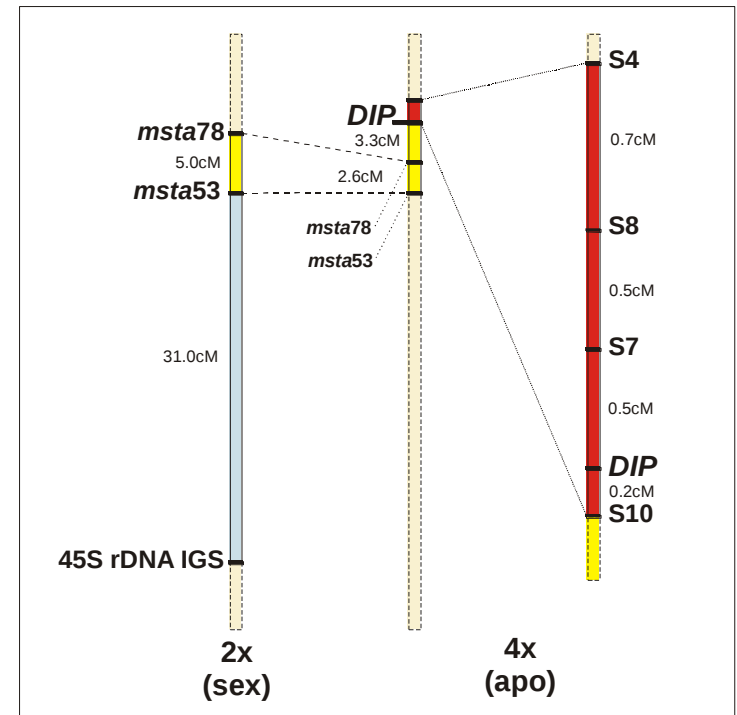
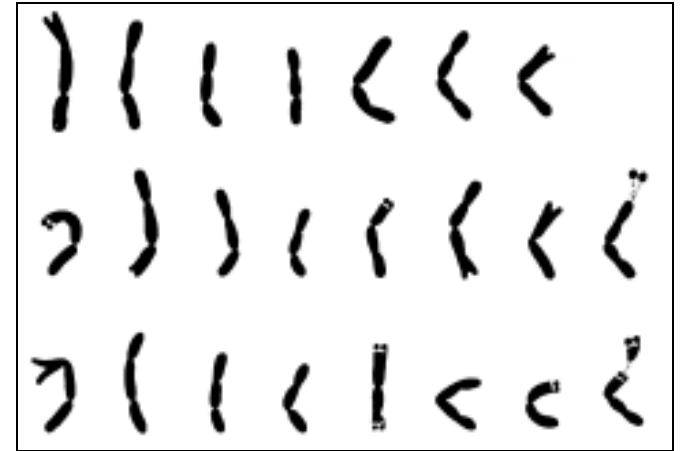
2x

Kde leží *DIP* region?

Nepřímý důkaz, že

- *DIP* je na NOR chromozómu:
- absence 1 NOR chromozómu
- Slabá vazba s 45S rDNA

(Sørensen, van Dijk)

Van Dijk 2004

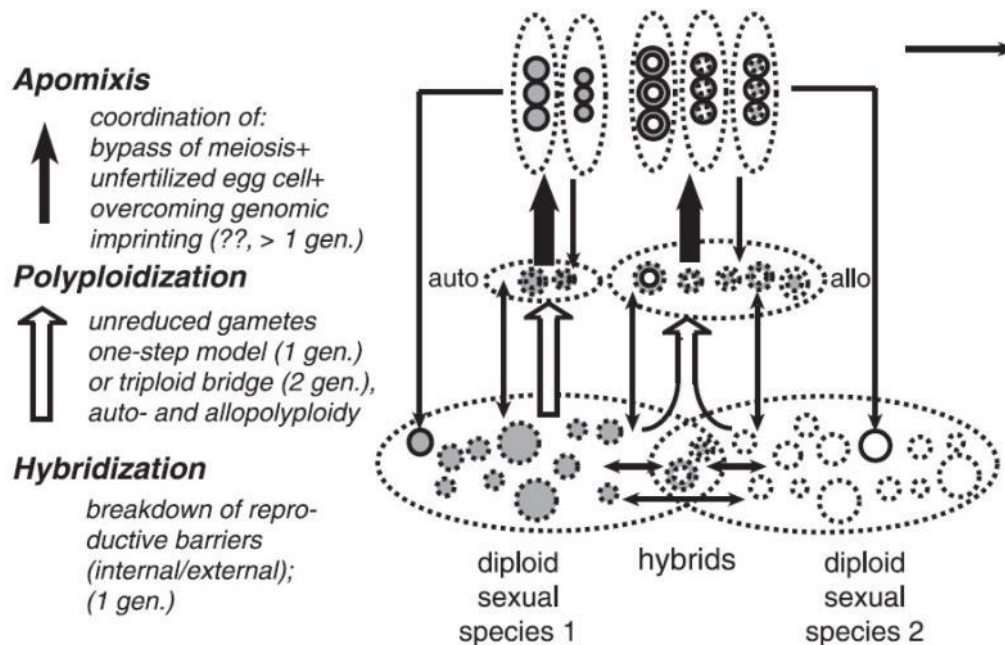
Vijverberg, unpubl.

Evolve apomixie

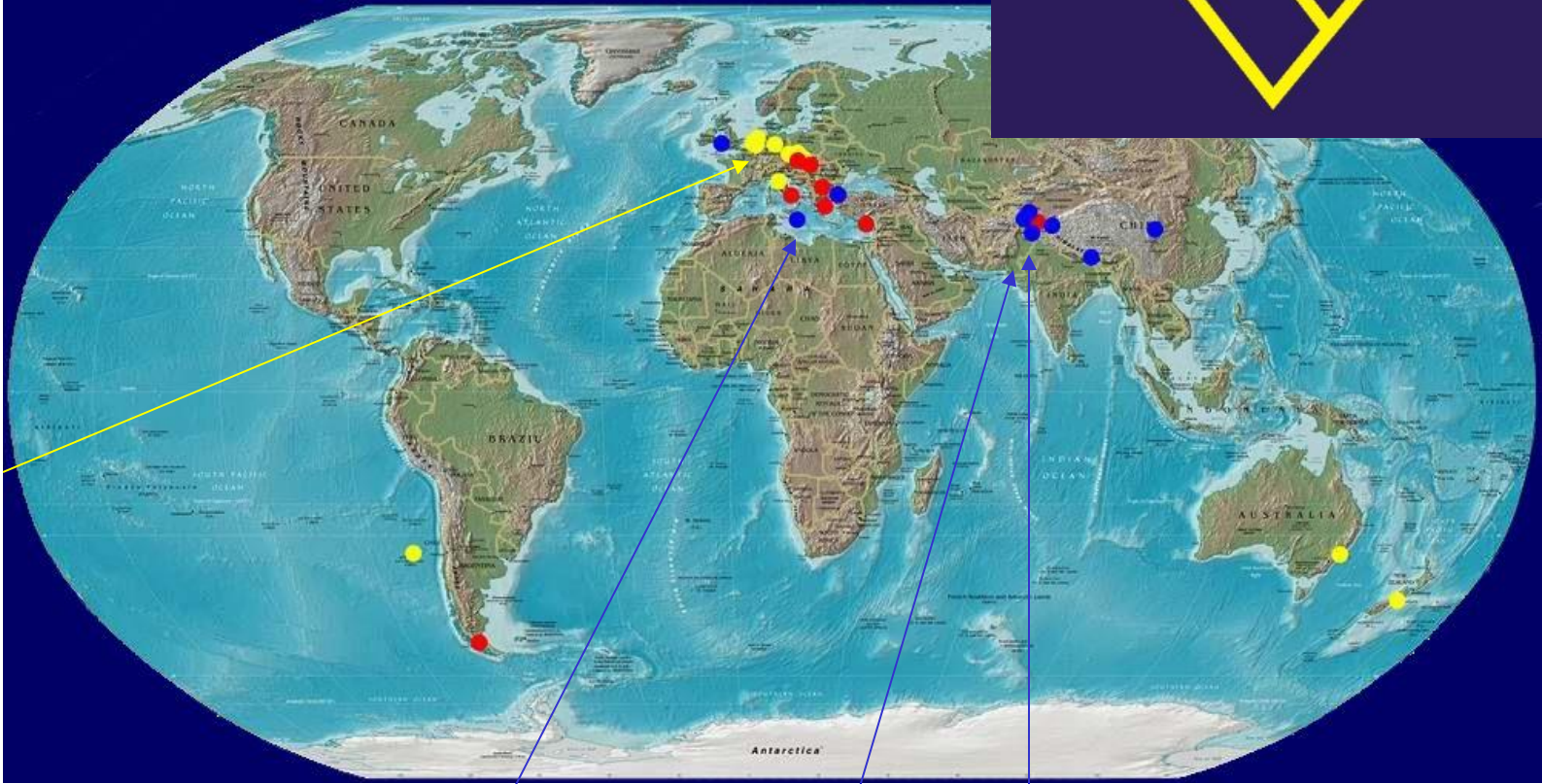
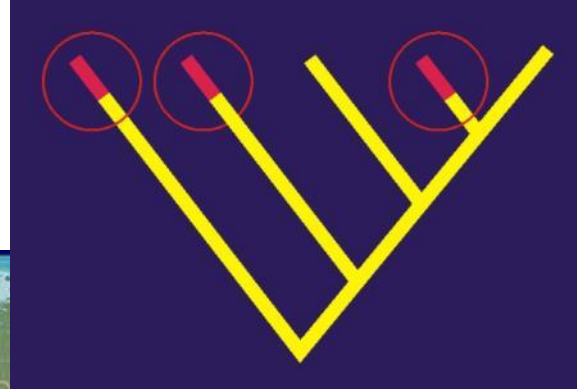
Dominantní gen (převažující názor)

Recesivní gen (Mogie, Richards)

Hybridizace (Carman)

Apomixie v rodu *Taraxacum*

Ruderalia

Erythrosperma

Alpina

Antarctica

Tibetana

Scariosa

Parvula

Leucantha

Mongolica

$2n = 3x$

DIP locus - příbuzné taxony

$2n = 4x$

T. sect. Erythrosperma
(stř. Evropa)

Erythrosperma

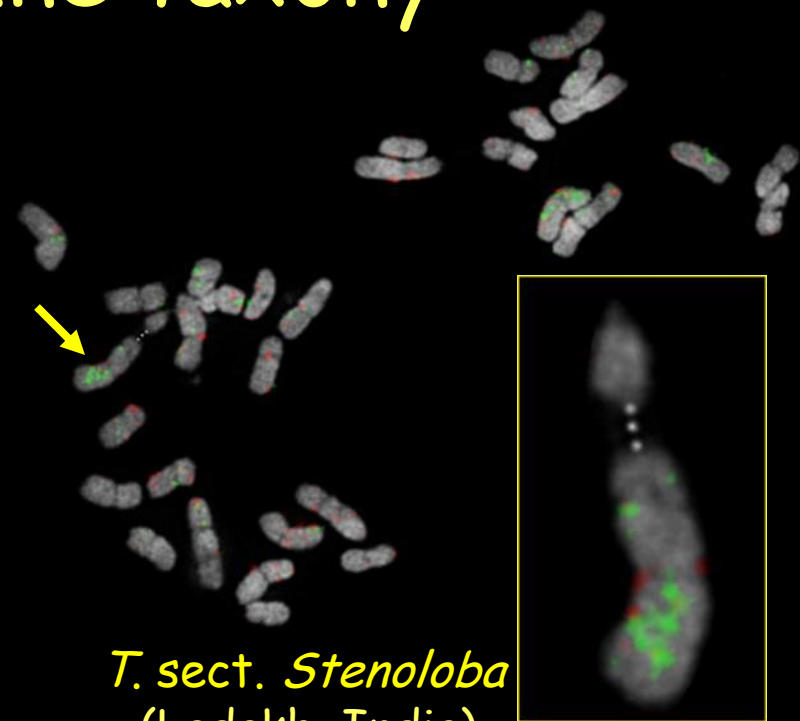
Stenoloba

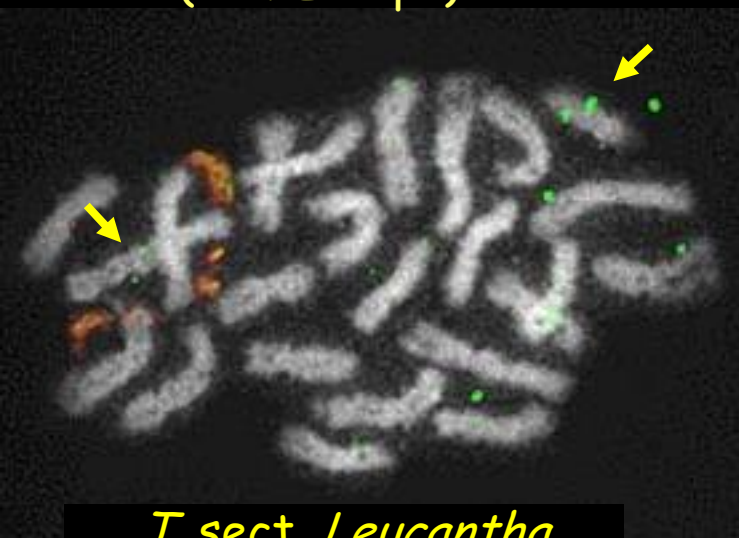
Scariosa

Leucantha

T. sect. Stenoloba
(Ladakh, India)

T. sect. Leucantha
(Ladakh, India)

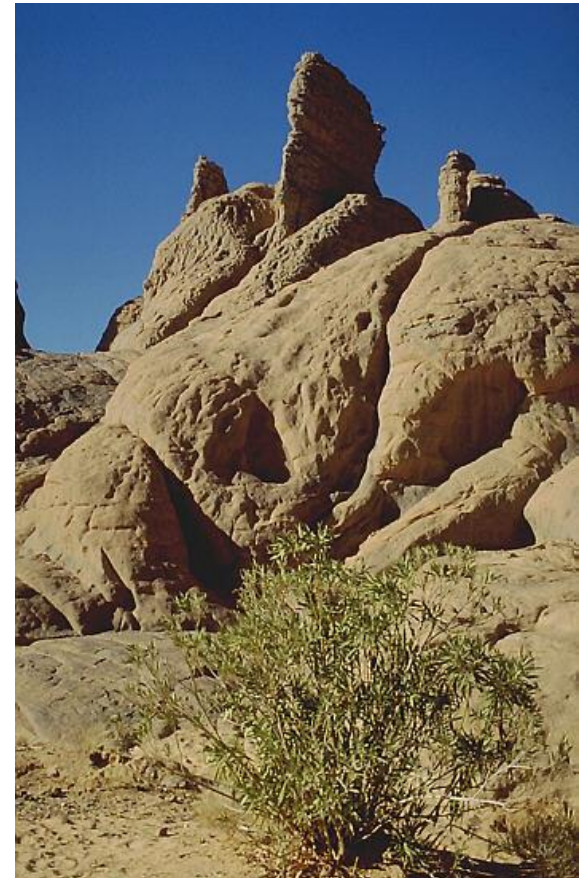
T. sect. Scariosa
(Malta)

Jsou samečci nepotřební?

Male apomixis - Androgenesis

Jádro vajíčka je po splynutí gamet
nahrazeno vajíčkem z pylové
láčky

Cupressus dupreziana
(Alžírsko)

Literatura

